

Dr. Öğr. Üyesi Ferhat USLU

CUMHURBAŞKANLIĞI HÜKÛMET SİSTEMİNE GÖRE

**TÜRK ANAYASA  
HUKUKU**

CİLT II



**Dr. Öğr. Üyesi Ferhat USLU**

Nuh Naci Yazgan Üniversitesi Hukuk Fakültesi  
Anayasa Hukuku Anabilim Dalı  
Öğretim Üyesi

**CUMHURBAŞKANLIĞI HÜKÛMET SİSTEMİNE GÖRE**

# **TÜRK ANAYASA HUKUKU**

**CİLT II**

**Yenilenmiş ve Güncellenmiş**

**5. Baskı**



**FİLİZ KİTABEVİ**

**İstanbul – 2024**



Ekim 2024  
Dr. Öğr. Üyesi Ferhat USLU  
**Türk Anayasa Hukuku**

ISBN: 978-625-6134-10-2

**Beşinci Baskı: Ekim, 2024**  
**Dördüncü Baskı: Eylül, 2022**  
**Üçüncü Baskı: Eylül, 2020**  
**İkinci Baskı: Şubat, 2019**  
**Birinci Baskı: Mayıs, 2017**

**BASKI ve CİLT**

Filiz Kitabevi Basım Yayın Dağıtım  
Petrol Ürünleri Sanayi ve Tic. Ltd. Şti.  
Matbaacı Sertifika Numarası: 77398

**YAYINLAYAN**



Filiz Kitabevi Basım Yayın Dağıtım  
Petrol Ürünleri Sanayi ve Tic. Ltd. Şti.  
Cemal Yener Tosyalı Cad. No: 57/A (113)  
Vefa-Fatih/İSTANBUL

Tel: (212) 527 0 718

(850) 441 0 359

Faks: (212) 519 20 71

[www.filizkitabevi.com](http://www.filizkitabevi.com)

[bilgi@filizkitabevi.com](mailto:bilgi@filizkitabevi.com)

Yayıncı Sertifika Numarası: 48596

---

Copyright© Bu kitabın Türkiye'deki yayın hakları Filiz Kitabevi Basım Yayın Dağıtım Petrol Ürünleri San. ve Tic. Ltd. Şti.'ne aittir. Her hakkı saklıdır. Hiçbir bölümü ve paragrafı kısmen veya tamamen ya da özet halinde, fotokopi, faksimile veya başka herhangi bir şekilde çoğaltılamaz, dağıtılamaz. Normal ölçüyü aşan iktibaslar yapılamaz. Normal ve kanunî iktibaslarda kaynak gösterilmesi zorunludur.



*Hem iyi bir dost hem iyi bir ağabey olan*

*Ali Çetin SANDIKÇI'ya*





## BEŞİNCİ BASKIYA ÖNSÖZ

“Türk Anayasa Hukuku” adlı bu kitap, hukuk fakültelerinin müfredatında bulunan Türk Anayasa Hukuku dersinin anlaşılmasını kolaylaştırmak amacıyla yardımcı ders kitabı olarak tasarlanmıştır.

Bilindiđi gibi 21/01/2017 tarih ve 6771 sayılı Kanun’la yapılan Anayasa değişikliklerinin özellikle hükümet sistemine ilişkin olanlarının 09/07/2018 tarihinde yürürlüğü girmesiyle birlikte, ülkemizde Parlamenter Hükümet Sistemi terkedilerek Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi’ne geçilmiştir. 22/08/1909 tarihinde 1876 Kânûn-i Esâsî’de yapılan değişikliklerle Parlamenter Hükümet Sistemi’nin benimsendiği ve 1961 Anayasası ile 1982 Anayasası’nda yasama ve yürütme organları arasındaki ilişkilerin anılan hükümet sistemine göre düzenlendiği düşünöldüğünde, ülkemizin Parlamenter Hükümet Sistemi tecrübesinin oldukça fazla olduğu kabul edilebilir. Bundan dolayı yaklaşık 65 yıllık bir uygulama tecrübesi ve bilgi birikiminin olduğu Parlamenter Hükümet Sistemi’nin terk edilerek yeni bir hükümet sisteminin benimsenmesi, ülkemiz için oldukça zor olmuştur. Bu kitap aynı zamanda yaklaşık 6 yıl gibi çok kısa sayılabilecek bir süredir uygulanan Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi’nin daha iyi anlaşılması için kaleme alınmıştır.

Diğer taraftan günümüzde, niteliğin artırılmadıkça hukuk fakültesi diplomalarının anlamsız hale gelmesi karşısında sağlam bir teorik bilgi birikimi yanında karşılaşılan sorunlar için pratik çözüm önerileri sunma yeteneğinin geliştirilmesi gerektiği değerlendirilmektedir. Bu değerlendirmeyeyle bağlantılı olarak kitabın sadece hukuk fakülteleri öğrencileri için değil, ayrıca mezuniyet sonrası girilen KPSS, hâkimlik ve savcılık sınavları ile çeşitli kurum sınavlarına hazırlananlar için de yararlı olacağı düşünölmektedir.

Okuyucu için yararlı olması dileğiyle...

**Dr. Öğr. Üyesi Ferhat USLU**

**Ekim 2024**



## İÇİNDEKİLER

BEŞİNCİ BASKIYA ÖNSÖZ .....	IX
İÇİNDEKİLER.....	XI
KISALTMALAR .....	XXXI

## BİRİNCİ BÖLÜM

### 1982 ANAYASASI ÖNCESİ OSMANLI-TÜRK ANAYASACILIK HAREKETLERİ

I. 1982 ANAYASASI ÖNCESİ OSMANLI-TÜRK ANAYASACILIK HAREKETLERİ .....	1
A. Osmanlı-Türk Anayasal Belgeleri .....	1
1. 1808 Sened-i İttifak .....	1
2. 1839 Tanzimat Fermanı-Gülhane Hattı Hümayûnû .....	5
3. 1856 Islahat Fermanı .....	8
4. 1875 Adalet Fermanı .....	14
B. Osmanlı-Türk Anayasaları.....	20
1. 1876 Kânûn-i Esâsî .....	20
a) Yasama Organı: Meclis-i Umumi .....	22
(1) Kanun Yapma Usulü .....	23
(2) Devlet Başkanı Pâdişah II. Abdülhamid'in Meclis-i Umumi'yi Açış Konuşması.....	24
b) Yürütme Organı: Pâdişah ve Heyet-i Vükelâ ...	30
c) 22/08/1909 Tarihli Anayasa Değişikliğinin 1876 Kânûn-i Esâsî'nin Hükûmet Sistemine İlişkin Düzenlemelerinde Meydana Getirdiği Farklılıklar.....	32

## İçindekiler

d) Yargı Organı .....	34
e) Temel Hak ve Özgürlükler .....	35
2. 1921 Teşkilât-ı Esâsiyye Kânûnı .....	37
a) Yasama Organı: Türkiye Büyük Millet Meclisi..	38
b) Yürütme İşlevi ya da Yetkisi .....	38
c) 1921 Teşkilât-ı Esâsiyye Kânûnı Döneminde Yargı Kuvveti ile Temel Hak ve Özgürlüklere İlişkin Anayasal Düzenlemeler .....	39
3. 1924 Teşkilât-ı Esâsiyye Kânûnı .....	41
a) Yasama Organı: Türkiye Büyük Millet Meclisi..	42
b) Yürütme Organı: Cumhurbaşkanı ve Bakanlar Kurulu.....	43
c) 1924 Teşkilât-ı Esâsiyye Kânûnı'nun Öngördüğü Demokrasi Anlayışı ve Anayasanın Böyle Bir Demokrasi Anlayışını Benimsemiş Olmasının Nedenleri.....	44
4. 1961 Anayasası.....	47
a) Anayasanın Temel Siyasi Felsefesi ve Getirdiği Başlıca Yenilikler .....	47
b) Yasama Organı: Türkiye Büyük Millet Meclisi (Cumhuriyet Senatosu ve Millet Meclisi) .....	50
c) Yürütme Organı: Cumhurbaşkanı ve Bakanlar Kurulu .....	51
d) Parlamenter Hükûmet Sisteminin İşleyişini Güç- leştiren Olgular .....	54
e) 1961 Anayasası ile 1982 Anayasası'nın Hazırlanış ve Kabul Ediliş Süreçlerindeki Farklılıklar .....	56

## İKİNCİ BÖLÜM

## İçindekiler

### 1982 ANAYASASI'NIN HAZIRLANMASI, KABUL EDİLMESİ VE TEMEL İLKELERİ

I. 1982 ANAYASASI'NIN HAZIRLANMASI VE KABUL EDİLMESİ.....	63
II. 1982 ANAYASASI'NIN TEMEL İLKELERİ .....	67
A. Cumhuriyetçilik İlkesi.....	70
C. Üniter Devlet İlkesi .....	74
D. İnsan Haklarına Saygılı Devlet İlkesi .....	81
E. Atatürk Milliyetçiliğine Bağlı Devlet İlkesi .....	84
F. Demokratik Devlet İlkesi.....	87
G. Laiklik İlkesi.....	95
H. Sosyal Devlet İlkesi.....	98
İ. Hukuk Devleti İlkesi .....	100
1. Kazanılmış Hak Kavramı .....	107
J. Eşitlik İlkesi .....	109
K. Başlangıçta Belirtilen Temel İlkelere Bağlılık.....	110

## ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

### 1982 ANAYASASI'NDA TEMEL HAK VE ÖZGÜRLÜKLER REJİMİ

I. GENEL OLARAK .....	117
II. TEMEL HAK VE ÖZGÜRLÜKLERİN SINIFLANDIRILMASI .....	117
A. Kişinin Hakları ve Ödevleri .....	118

## İçindekiler

1. Kişinin Dokunulmazlığı, Maddî ve Manevî Varlığı .....	118
2. Zorla Çalıştırma Yasağı.....	119
3. Kişi Özgürlüğü ve Güvenliği.....	119
4. Özel Hayatın Gizliliği ve Korunması.....	120
5. Kişisel Verilerin Korunmasını İsteme Hakkı .....	121
6. Konut Dokunulmazlığı .....	126
7. Haberleşme Özgürlüğü.....	127
8. Yerleşme ve Seyahat Özgürlüğü .....	134
9. Din ve Vicdan Özgürlüğü .....	135
10. Düşünce ve Kanaat Özgürlüğü .....	135
11. Düşünceyi Açıklama ve Yayma Özgürlüğü .....	136
12. Bilim ve Sanat Özgürlüğü .....	137
13. Basın Özgürlüğü.....	137
14. Süreli ve Süresiz Yayın Hakkı .....	139
15. Kamu Tüzel Kişilerinin Elindeki Basın Dışı Kitle Haberleşme Araçlarından Yararlanma Hakkı.....	139
16. Düzeltme ve Cevap Hakkı .....	140
17. Dernek Kurma Özgürlüğü .....	140
18. Toplantı ve Gösteri Yürüyüşü Düzenleme Hakkı .....	141
19. Mülkiyet Hakkı.....	141
20. Hak Arama Özgürlüğü.....	142
21. Kanunî Hâkim Güvencesi .....	142
22. Suç ve Cezalara İlişkin Bazı İlkeler .....	142
23. İspat Hakkı .....	143
24. Temel Hak ve Özgürlüklerin Korunması .....	143

## İçindekiler

<b>B. Sosyal ve Ekonomik Haklar ve Ödevler .....</b>	<b>143</b>
1. Ailenin Korunması ve Çocuk Hakları.....	143
2. Eğitim ve Öğrenim Hakkı ve Ödevi .....	143
3. Kıyılardan Yararlanma .....	144
4. Toprak Mülkiyeti.....	144
5. Tarım, Hayvancılık ve Bu Üretim Dallarında Çalışanların Korunması.....	145
6. Kamulaştırma.....	145
7. Devletleştirme ve Özelleştirme .....	146
8. Çalışma ve Sözleşme Özgürlüğü .....	146
9. Çalışma Hakkı ve Ödevi .....	146
10. Çalışma Şartları ve Dinlenme Hakkı.....	146
11. Sendika Kurma Hakkı .....	147
12. Toplu İş Sözleşmesi ve Toplu Sözleşme Hakkı ...	147
a) Kamu Görevlileri Hakem Kurulu .....	148
13. Grev Hakkı ve Lokavt .....	149
a) Yüksek Hakem Kurulu .....	150
14. Ücrette Adalet Sağlanması.....	153
15. Sağlık Hizmetleri ve Çevrenin Korunması .....	153
16. Konut Hakkı.....	153
17. Gençliğin Korunması.....	154
18. Sporun Geliştirilmesi ve Tahkim .....	154
19. Sosyal Güvenlik Hakkı.....	154
20. Tarih, Kültür ve Tabiat Varlıklarının Korunması	155
21. Sanatın ve Sanatçının Korunması .....	155
<b>C. Siyasi Haklar ve Ödevler.....</b>	<b>155</b>
1. Türk Vatandaşlığı.....	156

## İçindekiler

2. Seçme, Seçilme ve Siyasî Faaliyette Bulunma Hakları .....	156
3. Siyasi Parti Kurma, Partilere Girme ve Partilerden Ayrılma.....	157
4. Kamu Hizmetlerine Girme Hakkı.....	160
5. Mal Bildirimi.....	160
6. Vatan Hizmeti .....	160
7. Vergi Ödevi.....	161
8. Dilekçe, Bilgi Edinme ve Kamu Denetçisine Başvurma Hakkı .....	161
<b>III. HAK VE ÖZGÜRLÜKLERİN SINIRLANDIRILMASI REJİMİ.....</b>	<b>162</b>
<b>A. Olağan Dönemlerde Temel Hak ve Özgürlüklerin Sınırlandırılması .....</b>	<b>163</b>
1. Öze Dokunma Yasağı.....	163
2. Sınırlandırmanın Yalnızca Anayasanın İlgili Maddelerinde Belirtilen Özel Sebeplere Bağlı Olarak Yapılabilmesi .....	164
3. Sınırlandırmanın Ancak Kanunla Yapılabilmesi .	167
4. Sınırlandırmanın Anayasanın Sözüne ve Ruhuna Aykırı Olmaması.....	167
5. Sınırlandırmanın Demokratik Toplum Düzeninin Gereklere Aykırı Olmaması.....	168
6. Sınırlandırmanın Laik Cumhuriyetin Gereklere Aykırı Olmaması.....	169
7. Sınırlandırmanın Ölçülülük İlkesine Aykırı Olmaması .....	169
8. Temel Hak ve Özgürlüklerin Doğasından Kaynaklanan Sınırlar.....	171



## İçindekiler

9. Anayasa Mahkemesi'nin 27/05/2015 Tarihli Kararının İlgili Bölümleri .....	172
<b>B. Olağanüstü Dönemlerde Temel Hak ve Özgürlüklerin Sınırlandırılması-Temel Hak ve Özgürlüklerin Kullanılmasının Durdurulması .....</b>	<b>179</b>

## DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

### 1982 ANAYASASI DÖNEMİNDE SİYASİ PARTİLERİN HUKUKİ REJİMİ

<b>I. GENEL OLARAK .....</b>	<b>185</b>
<b>II. PARTİ KURMA VE PARTİYE ÜYE OLMA .....</b>	<b>185</b>
<b>A. Parti Kurma .....</b>	<b>185</b>
1. 15/09/2024 Tarihi İtibariyle Faaliyette Olan Siyasi Partiler.....	186
<b>B. Partiye Üye Olma .....</b>	<b>190</b>
1. Partilere Üye Olabilenler .....	191
2. Partilere Üye Olamayanlar .....	191
3. Üyeliğe Kabul Şartları.....	193
<b>III. SİYASİ PARTİ SİCİLİ .....</b>	<b>194</b>
<b>IV. TEŞKİLATLANMA VE ORGANLAR .....</b>	<b>195</b>
<b>A. Siyasi Partilerin Teşkilatı .....</b>	<b>195</b>
1. Partilerin Genel Merkez Teşkilatı .....	195
a) Büyük Kongre .....	196
(1) Büyük Kongrenin Yetkileri .....	196
(2) Büyük Kongrenin Toplantı Yeter Sayısı ....	197
b) Genel Başkan .....	198
(1) Eş Genel Başkanlık .....	198

## İçindekiler

c) Merkez Karar, Yönetim ve İcra Organları.....	198
d) Merkez Disiplin Kurulu.....	199
2. İl Teşkilatı.....	199
3. İlçe Teşkilatı.....	200
<b>V. SEÇİMLERİN YAPILMASI .....</b>	<b>201</b>
<b>VI. TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ SİYASİ PARTİ GRUPLARI.....</b>	<b>203</b>
A. Grup Genel Kurulu.....	204
B. Grup Yönetim ve Disiplin Kurulları.....	204
C. Grup Başkanı.....	204
<b>VII. ÇEŞİTLİ HÜKÜMLER.....</b>	<b>205</b>
A. İbra .....	205
B. Organlara İlişkin Diğer Hükümler.....	205
C. Kamu Yararına Dernek Sayılmama .....	206
<b>VIII. SİYASİ PARTİLERİN KAPATILMASI REJİMİ .....</b>	<b>206</b>
A. Genel Olarak .....	207
B. Davanın Açılması ve Görülmesi .....	207
C. Kapatılma Kararı ve Sonuçları.....	208
D. 1961 ve 1982 Anayasaları Döneminde Anayasa Mahkemesi'nde Açılan Siyasi Parti Kapatma Davaları ve Davaların Sonuçları.....	209

## BEŞİNCİ BÖLÜM

### YASAMA ORGANI:

## TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ

<b>I. GENEL OLARAK.....</b>	<b>217</b>
<b>II. TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ'NİN ÜYE TAM</b>	

## İçindekiler

SAYISI .....	217
III. YASAMA DÖNEMİ.....	223
IV. MİLLETVEKİLLERİNİN SEÇİMİ.....	233
A. Milletvekili Seçilme Yeterliliği.....	233
B. Seçim Barajı ve Seçim İttifakları .....	239
1. Seçim Barajının Anayasaya Aykırılığı Sorunu .....	246
C. Seçmen Olma Şartları.....	252
1. Yurtdışı Seçmenlerle İlgili Kimi Esaslar.....	260
D. Seçim İlkeleri.....	264
1. Seçimlerin Serbestliği.....	265
2. Genel Oy .....	268
3. Eşit Oy .....	268
4. Tek Dereceli Seçim .....	268
5. Gizli Oy .....	269
6. Açık Sayım ve Döküm .....	269
7. Yargı Organlarının Yönetimi ve Denetimi .....	269
E. Seçim Çevreleri.....	270
F. Adaylık.....	274
G. Seçim Sistemi.....	276
H. Seçimlerin Başlangıcı .....	277
İ. Ara Seçimler.....	279
J. Seçimlerin Yönetimi ve Denetimi .....	280
1. Yüksek Seçim Kurulu .....	280
a) Kuruluşu ve Örgütlenmesi .....	281
b) Görev ve Yetkileri.....	284
(1) 1982 Anayasası'nda Yer Alan Görev ve Yetki- ler.....	285

## İçindekiler

---

(2) 298 Sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun'da Yer Alan Görev ve Yetkiler .....	286
(a) Md. 14'te Sayılan Görev ve Yetkiler.....	286
(b) Md. 14 Dışındaki Maddelerde Sayılan Bazı Görev ve Yetkiler.....	288
(3) 7062 Sayılı Yüksek Seçim Kurulunun Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun'da Yer Alan Görev ve Yetkiler .....	297
(a) Md. 6'da Sayılan Görev ve Yetkiler.....	297
(4) 2839 Sayılı Milletvekili Seçimi Kanunu'nda Yer Alan Görev ve Yetkiler .....	298
(5) 2972 Sayılı Mahalli İdareler ile Mahalle Muhtarlıkları ve İhtiyar Heyetleri Seçimi Hakkında Kanun'da Yer Alan Görev ve Yetkiler .....	301
(6) 3376 Sayılı Anayasa Değişikliklerinin Halkoyuna Sunulması Hakkında Kanun'da Yer Alan Görev ve Yetkiler .....	302
(7) 6271 Sayılı Cumhurbaşkanı Seçimi Kanunu'nda Yer Alan Görev ve Yetkiler .....	303
(8) 2820 Sayılı Siyasi Partiler Kanunu'nda Yer Alan Görev ve Yetkiler .....	306
(9) 6112 Sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun'da Yer Alan Görev ve Yetkiler .....	306
(10) Diğer Kanunlardaki Yetkili Hâkimin veya İlçe Seçim Kurulunun Belirlenmesi Görev ve Yetkileri.....	306
2. İl Seçim Kurulları.....	308

## İçindekiler

a) Görev ve Yetkileri .....	310
3. İlçe Seçim Kurulları ve Geçici İlçe Seçim Kurulları .....	310
a) Görev ve Yetkileri .....	313
4. Yurt Dışı İlçe Seçim Kurulu .....	314
a) Görev ve Yetkileri .....	314
5. Sandık Kurulları .....	315
<b>V. MİLLETVEKİLLERİNİN HUKUKİ STATÜSÜ .....</b>	<b>317</b>
<b>A. Milletvekilliği Sıfatının Kazanılması.....</b>	<b>317</b>
<b>B. Milletvekillerinin Göreve Başlaması.....</b>	<b>318</b>
<b>C. Milletvekilliği Sıfatının Sona Ermesi.....</b>	<b>319</b>
<b>D. Milletvekilliği Sıfatının Düşmesi .....</b>	<b>321</b>
1. İstifa Nedeniyle Milletvekilliğinin Düşmesi .....	321
2. Kesin Hüküm Giyme veya Kısıtlanma Durumlarında Milletvekilliğinin Düşmesi .....	324
3. Milletvekilliği ile Bağdaşmayan Bir Görev veya Hizmetin Sürdürülmesinde Israr Edilmesi Nedeniyle Milletvekilliğinin Düşmesi.....	331
a) Milletvekilliği ile Bağdaşmayan İşler (Yasama Bağdaşmazlığı-Teşrîî İmtizaçsızlık) .....	332
4. Meclis Çalışmalarına Özürsüz veya İzinsiz Olarak Bir Ay İçerisinde Toplam Beş Birleşim Günü Katılmama Nedeniyle Milletvekilliğinin Düşmesi .....	337
<b>E. Üyesi Olduğu Siyasi Partinin Kapatılmasının Milletvekilliğine Etkisi.....</b>	<b>339</b>
<b>F. Yasama Bağışıklıkları (Parlamentar Muafiyetler-Teşrîî Muafiyetler) .....</b>	<b>342</b>
1. Yasama Sorumsuzluğu (Teşrîî Mes'ûliyetsizlik) ..	342
2. Yasama Dokunulmazlığı (Teşrîî Masûniyet) .....	346

## İçindekiler

<b>VI. MİLLETVEKİLLERİNİN MÂLÎ STATÜSÜ.....</b>	<b>352</b>
<b>VII. TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ'NİN İÇ YAPISI.....</b>	<b>354</b>
<b>A. Başkanlık Divanı.....</b>	<b>355</b>
<b>B. Danışma Kurulu .....</b>	<b>357</b>
<b>C. İhtisas Komisyonları.....</b>	<b>358</b>
<b>D. Siyasi Parti Grupları .....</b>	<b>362</b>
<b>VIII. TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ'NİN ÇALIŞMA DÜZENİ .....</b>	<b>362</b>
<b>A. Genel Olarak .....</b>	<b>362</b>
<b>B. Oylama Yöntemleri .....</b>	<b>364</b>
<b>C. Toplantı Yeter Sayısı.....</b>	<b>368</b>
<b>D. Karar Yeter Sayıları.....</b>	<b>368</b>
<b>IX. TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ'NİN GÖREV VE YETKİLERİ .....</b>	<b>370</b>
<b>A. Kanun Koymak, Değiştirmek, Kaldırmak .....</b>	<b>373</b>
1. Torba ya da Temel Kanunlar.....	380
2. Kanunların Veto Edilmesi .....	383
3. Kanunların Yürürlüğe Girmesi.....	385
<b>B. Bilgi Edinmek ve Denetlemek.....</b>	<b>387</b>
1. Bilgi Edinme ve Denetleme Araçları.....	387
a) Yazılı Soru.....	390
b) Kanun Tekliflerinin Görüşülmesi Sırasında Soru ve Cevap İşlemi.....	394
c) Genel Görüşme .....	395
d) Meclis Araştırması .....	398
e) Meclis Soruşturması .....	402
<b>C. Olağanüstü Hal ile İlgili Kararlar .....</b>	<b>405</b>

## İçindekiler

D. Olağanüstü Hallerde Çıkarılan Cumhurbaşkanlığı Kararnamelerini Görüşmek ve Kabul Etmek.....	406
E. Bütçe ve Kesin Hesap Kanun Tekliflerini Görüşmek ve Kabul Etmek .....	406
F. Uluslararası Antlaşmaların Onaylanmasını Uygun Bulmak .....	408

## ALTINCI BÖLÜM YÜRÜTME ORGANI

I. GENEL OLARAK .....	413
II. SEÇİMİ .....	417
III. GÖREVE BAŞLAMASI VE GÖREVİNİN SONA ERMESİ.....	427
IV. GÖREV VE YETKİLERİ .....	432
V. SİYASİ VE HUKUKİ SORUMLULUĞU .....	436
VI. DÜZENLEYİCİ İŞLEMLERİ.....	440
A. Cumhurbaşkanlığı Kararnameleri .....	441
B. Cumhurbaşkanlığı Yönetmelikleri .....	457
C. Cumhurbaşkanlığı Kararları .....	459
D. Adsız Düzenleyici İşlemler.....	462
VII. KABİNEİNİN DİĞER ÜYELERİ: CUMHURBAŞKANI YARDIMCILARI VE BAKANLAR .....	464
A. Cumhurbaşkanı Yardımcıları.....	466
1. Cumhurbaşkanı Yardımcısı Atanabilmek İçin Gerekli Şartlar .....	468
2. Cumhurbaşkanı Yardımcılarının Görev ve Yetkileri .....	468

## İçindekiler

3. Cumhurbaşkanı Yardımcılarının Sorumluluğu ...	469
<b>B. Bakanlar.....</b>	<b>470</b>
1. Bakan Atanabilmek İçin Gerekli Şartlar .....	475
2. Bakanların Görev ve Yetkileri.....	475
3. Bakanların Sorumlulukları .....	476
4. Bakan Yardımcıları .....	479
5. Bakanlıklar .....	480
<b>VIII. POLİTİKA KURULLARI.....</b>	<b>482</b>
<b>IX. CUMHURBAŞKANLIĞI OFİSLERİ .....</b>	<b>485</b>
<b>X. BAĞLI KURUM VE KURULUŞLAR .....</b>	<b>485</b>
<b>XI. YASAMA VE YÜRÜTME ORGANLARI ARASINDAKİ İLİŞKİLER VE KİMİ ETKİLEŞİM ARAÇLARI .....</b>	<b>486</b>
A. Kanun Yapım Sürecinde Yürütme Organının Etkisi	487
B. Cumhurbaşkanı'nın "Kanunları Veto Yetkisi" .....	491
C. Cumhurbaşkanı'nın "Seçimlerin Yenilenmesine Karar Verme Yetkisi" .....	494
D. Cumhurbaşkanı'nın Cezai Sorumluluğu .....	503
E. Cumhurbaşkanı Yardımcılarının ve Bakanların Cezai Sorumlulukları ve Yargılanmaları .....	511
F. Cumhurbaşkanı Seçimi ile Milletvekili Genel Seçiminin Aynı Tarihte Yapılması .....	516
<b>XII. CUMHURBAŞKANLIĞI HÜKÛMET SİSTEMİ İLE PARLAMENTER HÜKÛMET SİSTEMİNİN TÜRKİYE CUMHURİYETİ UYGULAMASININ KARŞILAŞTIRILMASI.....</b>	<b>520</b>
<b>XIII. CUMHURBAŞKANLIĞI HÜKÛMET SİSTEMİNİN, BAŞKANLIK HÜKÛMET SİSTEMİNİN AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ UYGULAMASI VE YARI BAŞKANLIK HÜKÛMET SİSTEMİNİN FRANSIZ CUMHU-</b>	



## İçindekiler

---

RİYETİ UYGULAMASI İLE KARŞILAŞTIRILMASI ..	522
XIV. DEĞERLENDİRME.....	529

## YEDİNCİ BÖLÜM YARGI ORGANI

I. GENEL OLARAK .....	549
II. YARGI ERKİNE İLİŞKİN TEMEL İLKELER .....	560
A. Tabî Hâkim İlkesi.....	561
B. Hâkimlerin Bağımsızlığı ve Tarafsızlığı.....	564
C. Hâkimlik Güvencesi .....	567
III. HÂKİMLER VE SAVCILAR KURULU .....	568
A. Görevleri .....	570
B. Organlar ve Birimleri .....	571
1. Başkanlık.....	571
2. Genel Kurul .....	572
3. Daireler .....	573
4. Genel Sekreterlik .....	575
5. Tetkik Hâkimleri.....	577
IV. YÜKSEK MAHKEMELER .....	577
A. Anayasa Mahkemesi .....	577
B. Yargıtay .....	577
1. Karar Organları.....	578
a) Daireler.....	578
b) Hukuk ve Ceza Genel Kurulları.....	578
c) Büyük Genel Kurul.....	579
d) Başkanlar Kurulları.....	579

## İçindekiler

e) Birinci Başkanlık Kurulu .....	580
f) Yüksek Disiplin Kurulu .....	580
g) Yönetim Kurulu .....	581
2. Yargıtay Daire ve Kurullarının Görevleri .....	581
a) Yargıtay'ın Görevleri .....	581
b) Dairelerin Görevleri .....	581
c) Hukuk ve Ceza Genel Kurullarının Görevleri .....	583
d) Büyük Genel Kurul'un Görevleri .....	584
e) Başkanlar Kurullarının Görevleri.....	585
f) Yüksek Disiplin Kurulu'nun Görevleri .....	586
g) Yönetim Kurulu'nun Görevleri .....	586
<b>C. Danıştay.....</b>	<b>586</b>
1. Karar Organları .....	587
a) Daireler .....	587
b) Genel Kurul.....	588
c) İdari işler Kurulu.....	588
d) İdari ve Vergi Dava Daireleri Kurulları .....	588
e) İçtihatları Birleştirme Kurulu .....	589
f) Başkanlar Kurulu.....	590
g) Başkanlık Kurulu .....	590
h) Yüksek Disiplin Kurulu.....	590
i) Disiplin Kurulu .....	591
2. Genel Sekreterlik.....	591
3. İdari Hizmetler .....	591
4. Danıştay Üyelerinin Nitelikleri.....	591
a) Üye Seçimi .....	592
b) Danıştay Başkanı, Başsavcısı, Başkanvekilleri ve	

## İçindekiler

Daire Başkanlarının Nitelikleri, Seçimleri ve Görev Süreleri .....	593
c) Danıştay Tetkik Hâkimi ve Savcılarının Atanmaları ve Dairelere Verilmeleri.....	594
d) Memurların Nitelikleri, Atanmaları, İstihdamı, Nakilleri ve Görevlendirilmeleri.....	594
5. Görevleri .....	595
a) Dava Dairelerinin Görevleri .....	596
b) İdari ve Vergi Dava Daireleri Kurullarının Görevleri.....	597
c) İctihatları Birleştirme Kurulunun Görevleri....	598
d) Danıştay Genel Kurulu'nun Görevleri .....	598
e) İdari İşler Kurulu'nun Görevleri.....	598
f) Başkanlar Kurulu'nun Görevleri.....	599
g) Başkanlık Kurulu'nun Görevleri.....	599
h) Yüksek Disiplin Kurulu'nun Görevleri.....	600
i) Disiplin Kurulunun Görevleri .....	600
j) Danıştay Başkanının Görevleri .....	600
k) Danıştay Başkanvekillerinin Görevleri.....	601
l) Daire Başkanlarının Görevleri .....	601
m) Üyelerin Görevleri .....	601
n) Genel Sekreterin Görevleri .....	601
o) Danıştay Başsavcısının Görevleri .....	602
p) Savcıların Görevleri .....	602
q) Tetkik Hâkimlerinin Görevleri.....	603
6. Göreve İlişkin Kimi Konular.....	603
<b>D. Uyuşmazlık Mahkemesi.....</b>	<b>604</b>
1. Kuruluşu.....	605

## İçindekiler

2. Yönetim ve Temsili .....	605
3. İşleyişi .....	605
4. Raportörlük.....	608
<b>V. ASKERİ YARGI.....</b>	<b>608</b>
<b>VI. ANAYASA MAHKEMESİ VE ANAYASA YARGISI</b>	<b>610</b>
<b>A. Anayasa Mahkemesi.....</b>	<b>611</b>
1. Kuruluşu .....	611
2. Görev ve Yetkileri .....	615
a) Başkan'ın Görev ve Yetkileri .....	616
b) Genel Kurul'un Görev ve Yetkileri .....	617
c) Bölümlerin Görev ve Yetkileri .....	619
d) Komisyonlar ve Komisyonların Görev ve Yetkile- ri.....	619
(1) Komisyonlar Raportörlüğü .....	620
<b>B. Denetlenebilen İşlemler .....</b>	<b>621</b>
<b>C. Denetimin Kapsamı .....</b>	<b>622</b>
1. Şekil Bakımından Denetim .....	622
2. Esas Bakımından Denetim.....	622
<b>D. Denetimin Biçimleri ve Özellikleri .....</b>	<b>624</b>
1. Soyut Norm Denetimi-İptal Davası .....	624
2. Somut Norm Denetimi-İtiraz Yolu.....	626
3. Bireylerin Doğrudan Başvurusu-Anayasa Şikâyeti .....	629
<b>E. Denetimin Etki ve Sonuçları .....</b>	<b>632</b>
<b>F. Türkiye'de Anayasa Mahkemesi'nin ve Anayasa Yar-         gısının İşlevleri .....</b>	<b>633</b>

## SEKİZİNCİ BÖLÜM

## İçindekiler

# ANAYASANIN YAPILMASI VE DEĞİŞTİRİLMESİ

I. GENEL OLARAK .....	637
II. YENİ BİR ANAYASA YAPILMASI VE ANAYASANIN DEĞİŞTİRİLMESİ SÜRECİ .....	637
A. Teklif .....	637
B. Görüşmeler ve Oylamalar .....	637
C. Karar .....	639
D. Onay.....	639
III. YENİ ANAYASANIN VE ANAYASA DEĞİŞİKLİKLE RİNİN YÜRÜRLÜĞE GİRMESİ.....	644
KAYNAKLAR .....	649
YAZARIN ÖZGEÇMİŞİ VE YAYINLARI.....	761
KAVRAMLAR DİZİNİ .....	803

# İçindekiler

---

## KISALTMALAR

<b>ABD</b>	Amerika Birleşik Devletleri
<b>A.e.</b>	Aynı Eser/Aynı Yer
<b>A.g.e.</b>	Adı Geçen Eser
<b>A.g.m.</b>	Adı Geçen Makale
<b>AK PARTİ</b>	Adalet ve Kalkınma Partisi
<b>APHS</b>	Aklileştirilmiş Parlamenter Hükûmet Sistemi
<b>Art.</b>	Article/Madde
<b>AYMKD</b>	Anayasa Mahkemesi Kararları Dergisi
<b>Any.</b>	Anayasa
<b>ANAP</b>	Anavatan Partisi
<b>AP</b>	Adalet Partisi
<b>AÜHFD</b>	Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
<b>AÜSBF</b>	Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi
<b>AÜSBFY</b>	Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları
<b>AYM</b>	Anayasa Mahkemesi
<b>B</b>	Birleşim
<b>BETAM</b>	Bahçeşehir Üniversitesi Ekonomik ve Toplumsal Araştırmalar Merkezi
<b>BHS</b>	Başkanlık Hükûmet Sistemi
<b>Bkz.</b>	Bakınız
<b>BK</b>	Birleşik Krallık/Büyük Britanya ve Kuzey İrlanda Birleşik Krallığı
<b>BMM</b>	Büyük Millet Meclisi
<b>BN</b>	Başvuru Numarası
<b>CBK</b>	Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi
<b>CGP</b>	Cumhuriyetçi Güven Partisi
<b>CHF</b>	Cumhuriyet Halk Fırkası

## Kısaltmalar

---

<b>CHP</b>	Cumhuriyet Halk Partisi
<b>CHS</b>	Cumhurbaşkanlığı Hükûmet Sistemi
<b>CK</b>	Cumhurbaşkanlığı Kararları
<b>CKMP</b>	Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi
<b>CMK</b>	Ceza Muhakemesi Kanunu
<b>CMF</b>	Cumhuriyetçi Millet Partisi
<b>CS</b>	Cumhuriyet Senatosu
<b>CY</b>	Cumhurbaşkanlığı Yönetmelikleri
<b>Çev.</b>	Çeviren/Çevirenler
<b>D</b>	Dönem
<b>Der.</b>	Derleyen
<b>DEÜHFD</b>	Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
<b>DEM PARTİ</b>	Halkların Eşitlik ve Demokrasi Partisi
<b>DEVA</b>	Demokrasi ve Atılım Partisi
<b>DİDDGK</b>	Danıştay İdari Dava Daireleri Genel Kurulu
<b>DM</b>	Danışma Meclisi
<b>Dn.</b>	Dipnot
<b>DP</b>	Demokrat Parti
<b>DSP</b>	Demokratik Sol Parti
<b>DTP</b>	Demokratik Toplum Partisi
<b>DYP</b>	Doğru Yol Partisi
<b>E</b>	Esas Sayısı
<b>Ed.</b>	Editör/Editörler/Yayına Hazırlayan/Yayına Hazırlayanlar
<b>Ed. by</b>	Editör/Yayına Hazırlayan
<b>Eds. by</b>	Editörler/Yayına Hazırlayanlar
<b>ESHİD</b>	Eşit Haklar İçin İzleme Derneği
<b>FAC</b>	Federal Almanya Cumhuriyeti



## Kısaltmalar

FC	Fransız Cumhuriyeti
EÜHFD	Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
FİYHB	Fransız İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirisi/ Bildirgesi/Beyannamesi
Gazi ÜHFD	Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
GPHS	Güçlendirilmiş Parlamenter Hükûmet Sistemi
GÜHFD	Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
HA	Heyet-i A'yân, Meclis-i A'yân
HEDEP	Halkların Eşitlik ve Demokrasi Partisi
HF	Halk Fırkası
Haz.	Yayına Hazırlayan/Yayına Hazırlayanlar
HFSAD	Hukuk Felsefesi ve Sosyolojisi Arkivi Dergisi
HM	Heyet-i Meb'ûsan, Meclis-i Meb'ûsan
HP	Hürriyet Partisi
HSK	Hâkimler ve Savcılar Kurulu
HSYK	Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu
HU	Heyet-i Umûmî, Meclis-i Umûmî
HÜDA PAR	Hür Dava Partisi
HV	Heyet-i Vükelâ, Meclis-i Vükelâ
Iss.	Issue/Sayı
İçt.	İçtüzük/İçtüzüğü
İHAM	İnsan Hakları Avrupa Mahkemesi
İHAS	İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi
İK	İspanya Krallığı
İKÜY	İstanbul Kültür Üniversitesi Yayınları
İT	İttihat ve Terakkî
İTC	İttihat ve Terakkî Cemiyeti
İVH	İcra Vekilleri Heyeti

## Kısaltmalar

---

<b>İÜHFİM</b>	İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası
<b>İÜHFY</b>	İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayımları
<b>K</b>	Karar Sayısı/Karar Numarası
<b>Karş.</b>	Karşılaştırınız
<b>KDK</b>	Kamu Denetçiliği Kurumu
<b>KE</b>	Kānûn-ı Esâsî
<b>KHK</b>	Kanun Hükümünde Kararname
<b>KM</b>	Kurucu Meclis
<b>KT</b>	Karar Tarihi
<b>LEE</b>	Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
<b>md.</b>	Madde
<b>MBK</b>	Milli Birlik Komitesi
<b>MC</b>	Milliyetçi Cephe
<b>MDP</b>	Milliyetçi Demokrasi Partisi
<b>MEB</b>	Milli Eğitim Bakanlığı
<b>MGK</b>	Milli Güvenlik Konseyi
<b>MGKu.</b>	Milli Güvenlik Kurulu
<b>MGS</b>	Milletvekili Genel Seçimi
<b>MHP</b>	Milliyetçi Hareket Partisi
<b>MHS</b>	Meclis Hükûmeti Sistemi
<b>MİGS</b>	Mahalli İdareler Genel Seçimi
<b>MİT</b>	Millî İstihbarat Teşkilâtı
<b>MM</b>	Millet Meclisi
<b>MP</b>	Millet Partisi
<b>MSP</b>	Milli Selamet Partisi
<b>MÜHFHAD</b>	Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi

## Kısaltmalar

---

<b>No.</b>	Numara
<b>O</b>	Oturum
<b>OHAL</b>	Olağanüstü Hal
<b>p.</b>	Page/Sayfa
<b>par.</b>	Paragraf
<b>para.</b>	Paragraph/Paragraf
<b>pp.</b>	Pages Part/Sayfa Arası/Sayfa Sayısı
<b>PHS</b>	Parlamente Hükümet Sistemi
<b>RF</b>	Rusya Federasyonu
<b>RG</b>	Resmî Gazete
<b>RP</b>	Refah Partisi
<b>RPHS</b>	Rasyonelleştirilmiş Parlamente Hükümet Sistemi
<b>s.</b>	Sayfa
<b>ss.</b>	Sayfa Sayısı/Sayfa Arası
<b>S</b>	Sayı
<b>SAADET</b>	Saadet Partisi
<b>SS</b>	Sıra Sayısı
<b>SBE</b>	Sosyal Bilimler Enstitüsü
<b>SCOTUS</b>	The Supreme Court of the United States/ Birleşik Devletler Yüksek Mahkemesi
<b>SCOTUK</b>	The Supreme Court of the United Kingdom/ Birleşik Krallık Yüksek Mahkemesi
<b>SDÜHFD</b>	Süleyman Demirel Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
<b>SHP</b>	Sosyaldemokrat Halkçı Parti
<b>SI</b>	Statutory Instruments
<b>SPK</b>	Siyasi Partiler Kanunu
<b>SSCB</b>	Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği

## Kısaltmalar

---

<b>SÜHFD</b>	Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
<b>T</b>	Tarih
<b>TAAD</b>	Türkiye Adalet Akademisi Dergisi
<b>TBB</b>	Türkiye Barolar Birliği
<b>TBMM</b>	Türkiye Büyük Millet Meclisi
<b>TEK</b>	Teşkilât-ı Esâsiyye Kânûnı
<b>TEPAV</b>	Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı
<b>TESEV</b>	Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etüdler Vakfı
<b>TİHEK</b>	Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu
<b>TKP</b>	Türkiye Köylü Partisi
<b>TKH</b>	Türkiye Komünist Hareketi
<b>TM</b>	Temsilciler Meclisi
<b>TODAİE</b>	Türkiye ve Ortadoğu Amme İdaresi Enstitüsü
<b>Trans. by</b>	Çeviren/Çevirenler
<b>TV</b>	Takvîm-i Vekâyi
<b>TY</b>	Baskı Tarihi Yok
<b>v.</b>	Versus/Karşı
<b>Vol.</b>	Volume/Cilt
<b>Y</b>	Yıl
<b>YBHS</b>	Yarı Başkanlık Hükûmet Sistemi
<b>YBHD</b>	Yıldırım Beyazıt Hukuk Dergisi
<b>YD</b>	Yürütmenin Durdurulması
<b>YEŞİL SOL PARTİ</b>	Yeşiller ve Sol Gelecek Partisi
<b>YHGK</b>	Yargıtay Hukuk Genel Kurulu
<b>YKY</b>	Yapı Kredi Yayınları
<b>YÖK</b>	Yükseköğretim Kurulu
<b>YTP</b>	Yeni Türkiye Partisi
<b>YY</b>	Yayın Yeri Yok

## TABLolar LİSTESİ

s.

- Tablo 1** : 15/09/2024 Tarihi İtibariyle Faaliyette Olan Siyasi Partiler.....186-191
- Tablo 2** : 23/04/1920 ile 02/06/2023 Tarihleri arasında Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin Üye Tam Sayısındaki Değişiklikler.....220-222
- Tablo 3** : 1961 ile 2023 Yılları Arasında Yapılan Milletvekili Genel Seçimleri, Seçimlerin Hukuki Dayanakları, Yasama Dönemleri ve Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin Görev Süreleri .....225-230
- Tablo 4** : 2024 Yılı İçinde Milletvekili Genel Seçimi Yapılması Durumunda İllerin Çıkarabileceği Milletvekili Sayıları.....271-274
- Tablo 5** : Cumhurbaşkanlığı Hükûmet Sisteminde Hesap Verebilirlik Mekanizmaları.....402-404
- Tablo 6** : Cumhurbaşkanlığı Hükûmet Sistemi ile Parlamenter Hükûmet Sisteminin Türkiye Cumhuriyeti Uygulamasındaki Yasama ve Yürütme Organlarının Yapısı ve Birbirleriyle Olan İlişkileri Bakımından Karşılaştırılması.....521-522
- Tablo 7** : Cumhurbaşkanlığı Hükûmet Sisteminin, Başkanlık Hükûmet Sisteminin Amerika Birleşik Devletleri Uygulaması ve Yarı Başkanlık Hükûmet Sisteminin Fransız Cumhuriyeti Uygulaması ile Karşılaştırılması....523-526

